

Geçen yazımda sözünü ettiğim New Left Review'daki Raymond Williams'ın yazısından söz edeyim. Perry Anderson'un bu yazıyla ilgili değerlendirmesini de okudum ve artık yazı hakkında görüş belirtebilirim.

Yazı ilk kez 1961'de yayınlanmış. 1960'lı yıllar dünyanın geleceğini etkileyen önemli yıllardı. 1968 hareketi olarak bilinen küresel hareket 1950'li yılların sonlarında başlar. Sosyalist ülkelerde de sosyalizmin geleceği hakkında bu yıllarda yapılan tartışmalar yoğunlaşır. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Fritz Behrens, Çekoslovakya'da Ota Šik, Macaristan'da Janos Kornai ve Küba'da Che Guevara isimlerden bazılarıdır. Bu süreci **Che Guevara – Kısa Uzun Bir Hayat** kitabımda anlatmıştım. Daha iyi bir sosyalizm için herkesin önerileri farklıdır ve bazen da birbirine terstir. Anlaştıkları tek konu; bu iş böyle gitmez, böyle gidersek çökeceğiz belirlemede somutlaşır.

Benzer tartışmalar Batı Avrupa ülkeleri 68'inde de vardır. Burada asıl mesele, devrimin Batı ülkelerinde nasıl yapılabileceğidir. Bu ülkelerdeki devrim Çarlık Rusya'sındaki gibi olamaz çünkü bu ülkelerde devlet büyük oranda açık zorla varlığını sürdürmemektedir. Gramsci'nin sivil toplum teorisinin yanı sıra Poulantzas ve Althusser'in devlet teorileri önem kazanır. Bu konudaki yaklaşımları **68'den Ne Kaldı?** kitabında anlatmıştım.

Williams kendisini marksist olarak tanımlar ve "Marx aile ve kültür hakkında hiçbir şey yazmamıştır" belirlemesiyle hareket eder. Kapsamlı bir kültür tanımı ilk olarak kendisi tarafından yapılır.

1961'de yayınlanan "The Future of Marxism" (Marksizmin Geleceği) yazısında önemli belirlemeler bulunuyor.

Marx-Engels o yıllarda batının sanayileşmiş ülkelerinde işçi devrimleri beklemişler ama bu beklentileri gerçekleşmemiştir. Williams'a göre bu yanılgı önemli değildir çünkü marksist beklenti gerçekleşmemiştir ama bu teori farklılaşarak sömürge ülkelerde milyonlarca insana kurtuluş

yolunu göstermiştir. İşçi devrimleri değil, marksist aydınların ve köylülerin –ve az oranda işçilerin- katıldığı devrimler gerçekleşmiştir. Bu anlamda marksizm batıdan doğuya geçerek insanlığın kurtuluşu yolunda önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

Williams'a göre marksizmi doğulaştıran Lenin'dir. Bazıları sosyalizme açılan anti feodal devrimler, köylü devrimleri doğu ülkelerinde gerçekleşmiştir. Williams açık olarak belirtmese bile anlaşıldığı kadarıyla Sovyet devrimini de bu kategoride düşünmektedir. Sovyet devrimi ağırlıkla işçilerin değil köylülerin devrimidir. Bu konuyu **Geleceğe Dönüş** kitabında ayrıntılı olarak incelemiştir. Bu belirlemeyi ilk kez –ve eksik olarak- 1974'te yayınlanan

Rus Devriminden Çıkan Dersler

broşüründe yapmışım.

Yıllarca hepimiz Ekim devriminin işçiler ve yoksul köylülerce yapıldığını sandık. Gerçekte bu devrim Petograd ve Moskova'da işçi ve asker elbisesi içindeki köylüler tarafından yapılmıştı. Rusya yarı feodal bir ülke olduğu için köylülük ordunun yoksul köylülerden oluşmasını sağlayacak kadar ayrışmamıştı. İki büyük sanayi kentinde bile durum böyleyken ülkenin geri kalanında yarı feodalizm egemendi.

Komünist partisinin önderlik yapabilmesi için o ülkede az çok gelişmiş bir işçi sınıfının bulunması gerekli değildir. Bu sınıfın hayli az olduğu Çin ve Vietnam gibi ülkelerde komünist partileri demokratik ve sosyalist devrimlere önderlik yapabilmıştır.

Küba'da ise bir adım daha atılır ve komünist partisi değil 26 Temmuz Hareketi sosyalist devrim mücadelesinde önder olur.

Devrimlerin yarı feodal ya da kapitalizmin metropollere göre daha az geliştiği ülkelerde gerçekleşmesi, sosyalistlerin karşısına marksist sosyalizm teorisinde bulunmayan bir sorunu, hızlı sanayileşmeyi çıkarır. Marksizmde dünya devrimi beklendiği için sosyalist dönemde de güçlü rakip bulunmayacaktır. Dolayısıyla hızla sanayileşme gibi bir sorun da olmayacaktır.

Lenin'in bu konudaki büyük katkısı, sosyalizmin feodalizmden kapitalizme uğramadan geçilerek kurulmasıdır. Bu sürece daha sonra sosyalist modernleşme denilecektir. Sosyalizm için sanayi toplumu gereklidir ama Lenin'e göre bunun için kapitalist aşamadan geçilmesi şart değildir. Sanayi toplumu üretim araçlarında toplumsal mülkiyet temelinde de kurulabilir. Bunun diğer adı

kapitalist aşamanın büyük oranda atlanmasıdır. Bu atlama özellikle Çin gibi Çarlık Rusya'sına göre daha az gelişmiş ülkelerde belirgindir.

Marx-Engels dünya devrimini savunuyorlardı. Adı geçen kitapta belirttiğim gibi dünya onlar için İngiltere-Fransa-Almanya ve çevrelerindeki birkaç ülkeydi. Ya da gelişmiş kapitalist ülkelerdi... Bu ülkelerde insanlığın onda biri bile yaşamıyordu ve bu ülkelerdeki zamandaş bir devrim insanlığın kalan yüzde 90'ını nasıl sosyalizme yöneltebilecekti, belirsizdi.

Üç büyük sömürge imparatorluğu vardı: İngiltere, Fransa ve Çarlık Rusyası... Sömürge halkları en fazla yarı feodalizme ulaşmıştı, bazıları bu aşamada bile değildi.

Sovyet devrimi marksizmi batıdan doğuya taşıyarak insanlığın büyük çoğunluğu için kurtuluş yolunu açtı. Sömürgecilikten kurtuluşun ardından gelen önemli hadikap ise hızlı kalkınma ve bunun yaratacağı büyük sorunlar olacaktı. Benzeri durum yarı feodal bir ülkedeki sosyalist devrimin ardından SSCB'de de gerçekleşecekti.

1961'de yazılan bir yazıda diyelim 30-40 yıl sonra neler olacağını tahmin edilmesini bekleyemeyiz. Williams sosyalist ülkelerin, Batı Avrupa yeni solunun ve sömürge kurtuluş savaşlarının marksizmlerinin arasında işbirliğini savunmaktaydı. Burada üç ayrı marksizm vardır ve bu üç çeşitten her birisi de kendi içinde bölümlere ayrılır. Williams'a göre doğru bunlardan hiçbirisinin tekeline değildir.

Yazıdaki başka güzel bir belirleme ise, sömürge kurtuluş savaşlarının emperyalist-kapitalist ülkelerdeki politikayı belirlemesi üzerinedir. Sömürgeler bağımsızlaştıkça özellikle ABD emperyalizmi sıkışacaktır.

Bu tespit o yıllarda yaygındı ve **Türkiye Devriminin Acil Sorunları**'nda (1975) bu tespitin geçerliliğini ABD'nin Vietnam savaşının getirdiği büyük ekonomik yük sonucunda doların altın paritesini bozmak zorunda kalmasına dayanarak açıklamıştım.

Sonuçta güzel bir yazı... O yıllarda yayınlanmış başka yazıları da bulunuyor ve artık derginin arşivine girip –aboneler yapabiliyor- okuyacağım.

